

## ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ НАВЧАННЯ: ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНЯ

Анатолій ФАСОЛЯ,  
канд. пед. наук, провідний науковий співробітник  
відділу навчання української мови та літератури  
Інституту педагогіки НАПН України

Вимоги сучасної освіти щодо формування компетентного учня, а відтак — і вчителя, обумовлюють звернення педагогів до різноманітних методів, прийомів, форм активного й інтерактивного навчання. Сторінки методичних часописів рясніють дефініціями «семинар з обміну досвідом», «майстер на майстерню».

*Мета статті* — схарактеризувати відмінності між цими формами передачі педагогічного досвіду, зупинившись, зокрема, на сутності «педагогічної майстерні», особливостях її підготовки й проведення, можливості застосування.

Зазначимо, що поняття «педагогічна майстерня» відсутнє в українських педагогічних словниках та «Енциклопедії освіти». Зустрічаємо характеристику новачки в «Енциклопедії образовательных технологий» Г. Селевко (Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий: В 2 т. — Т. 1. — М.: НИИ школьных технологий, 2006. — 816 с. — С. 651

педагогічна майстерня уже стала фактом освітнянського життя. У видавництві «Основи» виходить журнал з однією назвою. Своїми міркуваннями й набутками діляться науковці й учителі

Найдьон, О. Шевченко та ін.). Досвід діяльності педмайстерень стає предметом рефлексії й узагальнення (І. Бо бер, І. Кузьменчук). Традиційно багато посилянь знаходимо в Інтернеті.

І все ж, як показує спілкування з освітянами, поняття часто ототожнюються, сприймаються як синонімічні, хоча вони за своєю суттю різняться.

Мета семінару з обміну досвідом — повідомити про напрацювання Майстра з певної проблеми, зацікавити творчими набутками. Майстер меті не лише ознайомлення з досвідом, а й передачу його, вироблення умінь застосовувати продемонстровані методи, прийоми, технології. У педагогічній майстерні уміння є результатом самостійної творчості. Система пропонує Майстром завдань спрямована на постійне поглиблення розуміння сутності проблеми, усвідомлення неповноти власних знань.

Різняться ці форми передачі досвіду й роллю та функціями Майстра. У семінарі й майстер-шоу фігура. У педмайстерні — рівноправний учасник, який допомагає колегам організувати діяльність, створює умови для розкриття й реалізації творчого потенціалу учасників. У майстер-баченні, як у педмайстерні — «Роби по

С відмінності в тривалості майстер-класу (від 1 години до кількох днів і навіть місяців) та кількості учасників: до 30 чоловік у майстер

Поняття «педагогічна майстерня» ввійшло до освітнього тезаурусу недавно. Основні положення й засади її

© Анатолій ФАСОЛЯ, 2018

створення сформульовані в 1989 р. в Марселі на педагогічному форумі представниками «Французької групи нових шкіл» (GFEN), що виникла у 20 столітті.

Біля витоків GFEN стояли психологи Поль Ланжевен, Анрі Валлон, Жан Піаже. Теоретичним підґрунтям діяльності стали ідеї вільного виховання і творчого само розвитку Ж.

Ушинського, діяльнісного підходу Л. Виготського та С. Рубінштейна.

В основі ідеології GFEN лежить кілька загальноновизначених сьогодні настанов:

1. Знання не передаються, а засвоюються в результаті пошуку, уміння виробляються в процесі набуття досвіду діяльності.

2. Навчання — це насамперед самонавчання; виховання — це передусім самовиховання.

3. Метою навчання й виховання є самореалізація й самовираження особистості.

4. Усі здатні на творчість.

5. Ефективними є ті форми методи, прийоми, форми, засоби навчання, які дають змогу учневі досягти максимального можливого результату на шляху до визначеної мети.

6. Рівність не на словах, а на ділі. Учень має право помилятися, писати некрасиво й неправильно, мати власну думку і можливість відстоювати її, навіть якщо вона помилкова.

7. Учитель — не транслятор знань, а організатор, помічник у навчанні.

8. Освітній процес будується на точному розрахунку психологічних впливів. Їх урахування має гарантувати обов'язкове досягнення передбаченого кінцевого результату. Однак цей результат буде індивідуальним для кожного учня.

Ідеї GFEN знайшли прихильників і послідовників у Болгарії, Німеччині, Швеції, Чилі, Італії, Бельгії, Росії, Україні.

На цих же засадах сформувалася філософія особистісно зорієнтованого і компетентнісного навчання та концепції Нової української школи.

Педагогічну майстерню визначають як технологію, метод, форму. Про дискусійність визначення педагогічної майстерності як методу свідчить паралельне використання понять «метод» / «група методів».

Вочевидь, не можна трактувати педмайстерню і як технологію, оскільки «Технологія навчання — обґрунтована дидактична система, яка гарантує досягнення певної навчальної мети через чітко визначену послідовність дій, спроектованих на розв'язання проміжних цілей і наперед визначених кінцевих результатів» (Баханов К.О. Традиції та інновації в навчанні історії в школі: Дидактичний словник Запоріжжя. —

Просвіта. — 2002. — 108с.) . Як бачимо, педмайстерня має багато ознак технології, однак ключова — наявність чіт ко окресленого результату — відсутня. Метою роботи педмайстерні є відкриття учасниками нового в предметі дослідження, способах діяльності, собі. Зрозуміло, що це «нове» у кожного буде іншим. Окрім того, правила прове дення педагогічної майстерні не передбачають чіткого дотримання послідовності дій.

Відтак, означаємо педагогічну майстерню як органі заційну форму засвоєння педагогічного досвіду шляхом самостійної / парної / колективної творчо яльності з опертям на суб'єктний досвід кожного учасника.

Якщо в майстер я», то гасло педагогічної майстерні звучить: «Роби по своєму».

*Ключові ознаки педагогічної майстерні:*

1. Відсутність етапу представлення Майстром свого педагогічного досвіду. Натомість Майстер задає запитання, відповіді на які знайдено в ході його педагогічної діяльності. Він спонукає присутніх самостійно «пройти» шлях пошуку, набуття нових знань, умінь, досвіду. Нова інформація подається лише в разі її затребуваності, у момент «інформаційного голоду».

2. Самостійне формулювання учасниками педмайстерні проблеми, що потребує розв'язання, і можливих шляхів її вирішення (у проблемному навчанні це робить учитель).

3. Матеріал, який пропонується для розгляду, є особисто значущим, цікавим, проблемним, а завдання — неочікуваними і навіть (що дуже бажано!) парадоксальними. Змодельована проблемна ситуація максимально наближена до реальних практичних потреб.

4. Діяльність вибудовується на основі суб'єктного досвіду, усвідомлення якого слугує потужним мотиваційним стимулом для пошуку. Задіюються також емоційні та підсвідомі чинники (у проблемному навчанні до мінують когнітивні).

5. Атмосфера толерантності, взаємоповаги, творчості, емоційного комфорту; безоціночна діяльність, зміщен ня акцентів на самооцінювання й самокорекцію; відсутність критичних зауважень, створення ситуації успіху; можливість імпровізації.

6. Обов'язковість рефлексії (*постійної*: роблю, вслухаюся, вдумуюсь, осмислюю; *проміжної*: осмислюю, усвідомлюю процес діяльності та її результат; *підсумкової*: осмислюю результат, процес, інтелектуальні й емоційні зміни в собі).

7. Діалогічна взаємодія учень учень, учень — сам із собою, учень — група, група — група.

8. Надання учасникам права вибору змісту, методів, форм реалізації задуму; відмови від озвучення напрацювань.

9. Створення особливого освітнього простору, у якому передбачена можливість для організації індивідуальної самостійної, парної та групової роботи.

10. Обов'язковим структурним елементом педмайстерні є ситуація відкриття, здивування, «прозріння», наявність «точки осяяння».

На думку І. Кузьменчук, щоб відбулося таке «прозріння», «осіяння», проблемне питання повинно відповідати таким вимогам:

— сприяти актуалізації суб'єктного досвіду кожного учня;

— було доступним, знімало внутрішні перепони для включення у діяльність із його розв'язання;

— було «відкритим», що надає можливість вибору варіантів його виконання;

— було несподіваним, оригінальним, що створює ефект новизни й має емоційну приналежність;

— мало внутрішній зв'язок з основною ідеєю і над метою педмайстерні Кузьменчук І. Технології педагогічної майстерні у підготовці вчителя до педагогічного проектування (Електронний ресурс) / Режим доступу: [http://svitlit page\\_4192.html](http://svitlit.page_4192.html).

Свої особливості мають і окремі складники педагогічної майстерні.

Термін «самостійність» самостійна діяльність трактується не лише як виконання настанов Майстра без його допомоги й підказки, а й організація процесу пізнання. Учасник сам формулює проблему, конкретизує її, визначає послідовність реалізації, першочерговість завдань, добирає замоби тощо.

Робота в парі передбачає діалогічне навчання учасник — учасник, учасник — Майстер, учасник — група, група — група.

Групове навчання проводиться після створення (самостійно чи в парі) освітнього продукту. Уже відбулося «входження» в проблему, створено освітній продукт, виникла потреба обговорити напрацювання, запропоновані шляхи розв'язання проблеми. Що й відбувається у групі повій діяльності.

*Алгоритм підготовки педагогічної майстерні*

1. Визначення змісту й сутності педагогічного досвіду, який пропонується для засвоєння.

Осміслення й представлення й формі послідовних кроків шляху, який було пройдено Майстром і який пропонується «пройти» учасникам.

2. Формулювання цілей проведення педагогічної майстерні.

3. Добір дидактичного матеріалу для індивідуальної / парної / групової роботи.

4. Формулювання проблемних питань, запитань для актуалізації суб'єктного досвіду й опорних знань, здійснення рефлексійно

5. Аналіз складу учасників педмайстерні.

6. Складання плану проведення заходу.

7. Передбачення (з урахуванням власного досвіду) можливих труднощів у роботі учасників.

8. Формулювання допоміжних запитань, завдань, по рад.

9. Підготовка пам'ятки «Як працювати в педмайстерні».

*Проведення педагогічної майстерні*

Особливості й відмінності майстерної майстерні наочно проявляються під час зіставлення ходу їх проведення.

(Див. Таблиця 1)

У методичній літературі називають такі типи педагогічних майстерень:

— побудови нових знань і вмінь;

— творчого письма;

— самопізнання;

— ставлень і ціннісних орієнтацій та ін.

Педагогічні майстерні здебільшого використовуються в освіті дорослих, однак з успіхом можуть застосовуватися і в закладах загальної середньої освіти.

<b>Майстерклас</b>	<b>Педмайстерня</b>
З'ясування / забезпечення емоційної готовності.	З'ясування / забезпечення емоційної готовності.
Актуалізація суб'єктного досвіду й опорних знань.	Актуалізація суб'єктного досвіду й опорних знань.
Повідомлення мети і цілей діяльності.	Повідомлення мети і цілей діяльності.
Ознайомлення присутніх з авторськими ідеями, сутністю пропонованої методики.	Озвучення майстром проблемного питання. Створення проблемної ситуації.
Демонстрація педагогічного досвіду майстра з авторським коментарем.	Індивідуальне (парне, групове) її розв'язання. Робота з роздатковим матеріалом.
Обговорення учасниками побаченого й почутого. Дискусія.	Представлення й колективне обговорення напрацювань.
Практичне вправлення в оволодінні методичними прийомами або розв'язання Майстром і учасниками часткової проблеми з опертям на продемонстровані підходи.	Усвідомлення сутності труднощів. Ситуація прозріння, відкриття нового у звичному («Якщо учасник не пережив такого «осяяння», педагогічна майстерня для нього не відбулася!»).
Представлення й обговорення напрацювань.	Проміжна рефлексія.
Рефлексія й оцінювання діяльності.	Формулювання нового завдання.
	Індивідуальна (парна, групова) діяльність (пошук необхідної інформації, засобів і шляхів його розв'язання).
	Презентація й обговорення напрацювань.
	Підсумкова рефлексія (аналіз отриманого продукту, процесу, почуттів, емоцій тощо).
	Самооцінювання учасників.

**Література**

1. Бакало Л. Біоадекватні технології як напрям модернізації шкільного курсу зарубіжної літератури // Зарубіжна література. — 2008. — № 45—48. — С. 67—71.
2. Баханов К.О. Традиції та інновації в навчанні історії в школі: Дидактичний словник — 108 с.
3. Бобер І.
5. Мухина И. А. Что такое педагогическая мастерская. Мастерские по литературе: интеграция инновационного и традиционного опыта: Книга для учителя. СПб. — 2002.
6. Загоруй Н. А. Новые педагогические технологии. Технология «Творческая мастерская» <http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CDMQFjAB&url=http%3A%2F%2Fmethods.ucoz.ru%2Fzagorui2.doc&ei=R5kCUfK3McnbtAaxkYGYAw&usq=AFQjCNGVUXuLkFjXhduOuCNYhZTkmSJgUA&bvnm=bv.41524429,d.Yms&ca d=rja>
7. Еремина Т.Я. Еще раз о педагогической мастерской <http://lelien.org/spip.php?article87&lang=fr>
8. Ковальчукова А. Нарисуйте счастье. Технологии французских педагогических мастерских и развитие критического мышления в авторской интерпретации//<http://www.ug.ru/archive/3301>
9. Мухина И.А. Что такое педагогическая мастерская? <http://www.lelien.org/spip.php?aut eur1>
10. Найдьян В. [https://sites.google.com/site/kniznaapolkavmk/russkih](http://194.44.28.246/cgi-bin/irbis64r_12/cgiirbis_64.exe?LNG=&Z21ID=&I21DBN=LIPER&P21DBN=LIPER&S21STN=1&S21REF=3&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M&S21STR=Педагогічна майстерня — шлях до зростання професійної компетентності педагога // Проф.</a></li>
<li>11. Русских Г.А. Педагогическая мастерская как средство подготовки учителя <a href=)
12. Французская группа нового образования. История возникновения. // <http://lelien.org/spip.php?article6&lang=fr>
13. Шевченко О. [26](http://194.44.28.246/cgi-bin/irbis64r_12/cgiirbis_64.exe?LNG=&Z21ID=&I21DBN=LIPER&P21DBN=LIPER&S21STN=1&S21REF=3&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M&S21STR=Педагогічна майстерня як форма професійного розвитку молодого вчителя // Нова пед. думка : наук.</a></li>
</ol>
</div>
<div data-bbox=)